

Secvențe enesciene

Rareori la oameni — fie că sunt artiști sau nu — întâlnim o totală unitate între structura psihică, comportamentul cotidian și creație. Enescu, exemplul de totală transparență, era unul și același în toate înfățișările și ipostazele sale. Începînd cu privirea lui pătrunzătoare, de un albastru ca oțelul, care impresiona și intimida pe oricine îndrăzne să-l privească în ochi, era în același timp privirea care vedea „unde dincolo” de hotarele minții și cunoașterii omului — obisnuit, dar și în lumea visului, era și privirea ce-

● George Enescu (1939)

lui care accepta să ducă pe umerii durerile, nădejdiile și dezamăgirile omenirii întregi ca să le poată traduce în Muzică — cea mai completă și profundă comunicare a tot ce depășește puterea cuvîntului. Era și privirea de infinită blîndețe, liniște și înțelegere față de toate zbatările lumii din jur, cu un zîmbet ascuns, nelipsit, ca o încurajare, a unui umor moțom și lipsit de orice malițiozitate. Era și puritatea fundamentală a omului care refuză orice idee de rău, și căreia i se poate spune și candoare. Toate gesturile lui Enescu, fiecare clipă a mimicii sale expresive traduceau aceeași bogăție lăuntrică și aceeași deschidere față de oameni — totuși învăluite într-o rezervă discretă, poate chiar timidă. Și cred că nimeni din cei care s-au apropiat cîndva de el n-au putut să nu rămîie marcat de această prezență, ca și de prezența muzicii lui, care nu e altceva decît un vis în care Frumosul îmbrățișează, încurajează sau iartă frîmțirile sufletului uman. Simplu, direct, cu o logică secretă greu de găsit dar mereu prezentă cu regulile ei proprii, diferită de rigorile clasice sau de întransigențele formelor moderne, discursul enescian își duce ascultătorul în acea lume „de dincolo”, doar a lui. Fără ezitare și fără concesii, așa cum era orice jude-

cată a Maestrului, fie despre muzică sau despre lume. Dacă l-am întrebat o dată ce crede despre autenticitatea Concertului de vioară K.V. 271 — al șaptelea, autenticitate pusă la îndoială ori chiar contestată de unii exegeți ai lui Mozart, doar fiindcă nu există manuscrisul original —, Maestrul mi-a răspuns simplu: „Și cine ar fi vrut să-l fi scris? Ar fi trebuit să fie un alt Mozart!” Fără apel. Cum tot fără apel a fost fraza de la ultima mea întâlnire cu Enescu, cîteva zile înainte de plecarea sa, în toamna lui '45: „Cit or fi «aistia», eu n-am ce căuta aici”. Fraza a fost simplă, accentul a fost sfîșietor. Și nu pot să nu mi-l amintesc cînd aud Simfonia de Cameră, pagină în care ultima nădejde se transformă într-o inevitabilă despărțire, lucidă și senină.

Îmi amintesc de siguranța simplă cu care mi-a spus, într-un amurg de primăvară al anului '42, cînd l-am întâlnit plîmbindu-se „să ia aer”, cu mîinile la spate, pe Bulevard: „Îți recomand să vii mîine seară la Dalles, să auzi doi băieți grozavi, doi frați de 14 și 15 ani, violonist și pianist. O să-ți placă.” Erau Valentin și Ștefan Gheorghiu, Enescu văzuse limpede în ei ceea ce era mai mult în devenire. Un an mai tîrziu Valentin cînta primul său concert cu Filarmonica.

Cuceritoare și fără comparație era candoarea adolescentină care nu l-a părăsit niciodată. De la micile bucurii clandestine cu care se sustrăgea supravegherii autoritare a Coanei Maruca (o sarmală în plus față de cîte „avea dreptul” după regimul prescripționat era o plăcere pe care și-o făcea uneori, cu complicitatea celor din jur, sau o prăjitură tot atît de vinovată ca o anecdotă mai „pipărată” pe care o savura în „sotto voce” în clipele în care privirile arzătoare ale Domniței sale erau ocupate în alte direcții) la autocritica lui severă. Într-un turneu, ieșind de la concert cam nemulțumit de cum „a ieșit”, i-a spus cuiva care-l însoțea: „Nu prea mi-a mers partea a doua din sonată. De obicei o cînt mult mai bine. Uite, vino să-ți-o cînt la hotel, să vezi.” Ca și cînd n-ar fi fost el, Enescu, socotit de toți muzicienii și nemuzicienii vremii ca desăvîșirea artei violonistice.

Această puritate și candoare tinerească trăiește în sunetul incomparabil al violii lui: pentru cei (mai mulți) care n-au avut norocul să-l audă „live” (cum se spune acum), puțintelă înregistrări, și acelea grav deficitare tehnice, au păstrat măcar ceva din puritatea tinerească, strălucirea și sensibilitatea arcușului, care-l fac eu totul inconfundabil. Nu întîmplător un poet din anii aceia a spus: „Să privești o pictură de Renoir, să auzi vioara lui Enescu, și merită să trăiești”. Puritatea sunetului e cea care cuprinde a-dinca înțelegere, forța expresivă, gîndirea cuprinzătoare a oricărei pagini de muzică, așa cum ochii lui Enescu ogîndeau toate adevărurile omenești.

Dorin SPERANȚIA

Parisul în luminile verii

Parisul este, fără îndoială, una din marile capitale ale spiritului. Orașul „cu inimă mare, ardent și nesupus”, cum îl consideră André Maurois, te primește cu prietenie, alungîndu-ți melancoliile și invitîndu-te să-l străbați.

Intellectualul român vine la Paris cu amintiri personale; el a citit, a vizitat expoziții, a privit albume, a văzut filme. În universul său imaginar există Notre Dame, Place des Vosges, străduțele din cartierul Marais, grădina Luxembourg, Sena, Montparnasse, Louvre. A rățăcit cu Quasimodo și Esmeralda printre zidurile vechiului oraș, l-a întovărit pe Rastignac în pensiunile de familie, a colindat saloane distinses cu doamna de Sevigne, a privit cartierul Montmartre pe pinzele lui Utrillo și a văzut Sena de pe podul Mirabeau sau din turnul Eiffel, recitînd din Paul Eluard și Jacques Prévert. Concomitent, el va căuta răspuns la irezistibilă atracție pe care Parisul a exercitat-o asupra marilor noștri oameni de cultură (Alecsandri, Grigorescu, Brăneșu, Enescu, Cioran... căci nu știu un oraș din lume care să fi concentrat mai multe potente artistice românești).

Proiecția livrescă a Parisului se suprapune la venirea în capitala Franței peste o imagine reală. Vizitatorul nu va fi decepționat; universul real este chiar mai cuprinzător și mai fascinant decît cel imaginat.

Metropola se apără cu îndirjire de monotonie, cultîvind și respingînd, paradoxal, excesele; în lumina unui august torid, chipul ei pare să unească sobrietatea și distincția cu surisul.

Parisul este Franța abreviată, esențializată, simbolică.

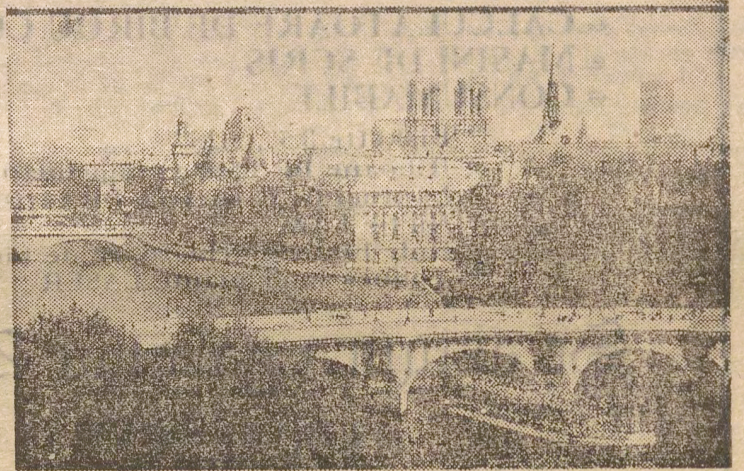
Născut pe o insulă a Senei, orașul se întinde pe malurile ei ca un superb triumf al vieții.

Pe o ofertă turistică citesc nedisimulata mîndrie a parizianului „Lumea e un muzeu, iar Parisul este opera cea mai frumoasă”. Aș fi ajuns, oricum, la această concluzie.

Străbătînd, ca pieton, spațiul aglomerat dintre Arcul de Triumf (Etoile) și Luvru actualizezi repere culturale și istorice. Arcul de Triumf a apărut din admirația nemărginită a lui Napoleon pentru lumea romană. Focalizează astăzi douăsprezece bulevarde între care unele cu sonorități celebre: Avenue de la Grande Armée, Charles de Gaulle, Foch, Champs Elysées. Spații întinse, circulație ordonată, mulți turiști. Coborînd pe Champs Elysées ești tentat să examinezi totul: imobilele de mare rafinament arhitectonic, sediile marilor bănci, ale marilor firme de automobile, comerțul de lux, cinematografele. Dacă ajungi în Rond-Point des Champs Elysées poți urma o stradă aristocrată, Montaigne, care te duce spre Sena sau poți înainta spre piața Concorde, admirînd grădina concepută de un celebru specialist, Le Notre, în vremea lui Ludovic al XIV-lea. Privirile îți sînt atrase de două clădiri monumentale, armonizate perfect cu ansamblul: Grand Palais și Petit Palais, construite la sfîșitul secolului al XIX-lea după model baroc; colo-

nade, scări, statui. Prima adăposteste facultăți ale Universității pariziene, cealaltă este un cunoscut muzeu. Ajungi fără să vrei în piața Concorde, căci baronul Haussmann, prefect al Parisului, partizan al degajării monumentelor, a descongestionat prin lucrări de amploare un oraș care se sufoca la jumătatea secolului trecut. Piața datează din 1753, dar decorațiile actuale sînt mai recente: fontni, statui, felinare. E una dintre minunile urbanismului baroc, destinată să sărbătorească pacea și regele; în apropiere se situează Palais Bourbon și, simetric, biserica Sf. Marie Madeleine, edificiu început în 1805 și terminat în 1823, reproducînd un templu grec cu coloane corintiene, scări și portali.

În piața Concorde îmi permit prima reflecție. Un destin generos i-a făcut pe francezii posesori ai unor comori extraordinare la care se simt deplin îndreptățiți; de aceea, trec firesc pe lângă Sfînta Capelă sau Domul Invalizilor, cer calm o carte anticarului de pe cheirurile Senei, nu tresar cînd vagonul metroului a oprit în stația Luvru, se plîmbă dezinvoit pe Rivoli, ies entuziasmați dintr-o expoziție temporară, ocolesc, răbdători, obeliscul.

● Vedere de pe Sena

Arunc o privire înainte; pot intra la un muzeu al experimentelor artistice (Jeu de paume) sau pot admira Jardin des Tuileries, unde parizienii stau pe cele cîteva bănci ferite de puterea unui soare fierbinte. Majoritatea statuiilor sînt la restaurare, iar spațiile verzi se supun docile unui proiect de reamenajare.

Se profilează impresionanta clădire a Luvrului. Vizitatorii sînt foarte numeroși, curtea lui Napoleon I și numele unuia din marile muzee ale lumii merită drumul din Japonia, Statele Unite sau Australia. Dintre europeni, domină italienii și spaniolii. Dacă rămîne o zi sau două în Paris (prețurile hotelurilor sînt, pentru

mulți, prohibitive), turistul nu renunță la antichitățile orientale, egiptene, grecești, etrusce și romane sau la marile opere ale Renașterii pe care le poate vedea numai la Luvru. Căldura lui august a pătruns și în muzeu, dar aparatele de fotografiat și de filmat rețin clipa de desfătare a ochiului și de bucurie a spiritului. Grupuri mari admiră în tăcere sculptură: Victoria de la Samothrace, Venus din Milo, chipul în marmură al atîtor împărați romani și regi ai Franței. Deși pictura italiană are la Luvru sute de exponate valoroase, afluența e în fața Giocondei. Nu știu dacă surisul adorabilei Mona Lisa poate insenina un oraș, dar văd Parisul surizător ca o veșnică sărbătoare. Mă întreb de unde găsesc oamenii atitea resurse să se bucure de viața care se oferă plenar individului la oricare vîrstă.

Sînt tot în piața Concorde. Contrapunînd involuntar agitația, patimile, reproșurile și inculpările cărora le sîntem protagoniști și martori, acasă, reflectez la echilibrul cotidian și privirea tonică a parizianului. Un compatriot, care mă însoțește, îmi curmă firul așteptatelor concluzii: „Aici, spune, au fost ghilotinați Ludovic al XVI-lea și Maria Antoaneta; au

urmat 1300 execuții, ultima fiind a lui Robespierre și a partizanilor săi”.

Într-adevăr, dueli, otrăviri, suspente, înecuri în Sena au existat, nu sînt numai în romanele lui Al. Dumas. Un superb edificiu, astăzi sediu al municipalității, l'Hotel de Ville, a fost incendiat în 1871 în timpul Comunei; a ars opt zile, iar reconstrucția lui a durat opt ani. Au fost colaboraționiști, au fost trădători ca Pétain...

Pentru francezii, din fericire, timpul iertării și al uitării a venit demult. Reconcilierea a fost urmată de ani de armonie în care marile orașe a prosperat devenind căminul cîtorva milioane de păminteni și visul altor milioane.

Rodica MIRON

ZIG-ZAG
VESTITORUL

În atmosfera suprasaturată de denigrări și ofense a campaniei electorale, un cuvînt bun despre noi ca popor devine o mare bucurie. Aceasta e starea pe care mi-a dat-o textul părintelui-profesor Dumitru Stăniloae din „Vestitorul”, periodicul Patriarhiei Române (nr. 77/1992). Autor al recentului volum de „Reflexii despre spiritualitatea poporului român”, gînditorul prezintă aici cîteva din concluziile cărții sale „Sîntem — arată el, între altele —

un popor de mare artă. Limba noastră este o limbă cum nu există alta. A spus un filolog străin că pe la anul 2000 limba românească va fi o limbă universală. Eu cred că va fi o limbă universală pentru că are o subtilitate, are niște nuanțe și are o sevă cum nu au alte limbi. Franceza este o limbă clară, o limbă elegantă, dar unde-i seva și dulceața și taina? (În română) mereu apare sentimentul de taină. Cum am spus, cuvîntul cuviință, cuvîntul dor, orice cuvînt al limbii noastre este un cuvînt minunat. Noi nu, ne dăm seama de bogăția acestei spiritualități. Este și diversitate și armonie între vaste regiuni, între multe elemente din toate părțile

țării și totuși ceva, o sinteză care ne este proprie, pe care numai noi o avem pe planetă. Ar trebui mai mult să medităm asupra noastră”. În același număr de revistă, e publicat un amplu interviu cu arhimandritul Iosif, starețul Mînăstirii Xiropotamu (Grecia), despre nevoia „unei catehizări în anumite direcții”, despre „ispita lumescului, a secularizării”, despre necesitatea găsirii unor „arme noi”, în „confruntarea cu materialismul practic al capitalismului societății de consum occidental”, despre naționalismul ortodox și neortodox, despre tentația erescindă a monahismului, despre relațiile dintre ortodoxie și catolicism.

JURNAL LITERAR

Între textele inedite pe care le publică săptămînalul Societății de Istorie Literară „G. Călinescu” e și „Jurnalul intim” al prozatorului și criticului literar Felix Aderca. În cele cinci serii de fragmente apărute pînă acum sînt destule date interesante despre o perioadă prea puțin cunoscută: anii 50. Aderca se dovedește mereu bine informat asupra cărților și oamenilor. Nu de puține ori are și umor, dovadă aceste rînduri despre „slugărnice”: „Înainte de cafeaua cu lapte m-am plîns tovarășului Diamant, responsabilul cantinei, om cu părul alb și mic

beteșug la picior, că aseară s-au servit la unul din capetele mesei lungi, unde se afla directorul Operei din București, Petre Iosif, mere deosebit de frumose, în timp ce la capătul mesei unde mă aflam s-au adus trei mere sfîșijite, galbejite și viernăsoase. I-am atras atenția că nu sînt un mîncău și că renunț adesea la multe din bucate. Dar în nici un caz n-am fost trimis la Sinaia ca să fim jigniți, să fim unii din noi socotiți musafiri de categoria a doua. (...) Și-am încheiat cu o glumă, ceva mai aproape de biata lui slugărnice (poate explicabilă): — Înțeleg să fiu servit mai bine ca alții! Dar mai prost? Mă simț jignit!”

C. Ca.